

Almedalen 2022

Att köpa sex är olagligt, men är arbetet mot prostitution effektivt nog? (September 2022)

Medverkande: Lina Fjelkegård, utredare på Brå; Frida Johansson, enhetschef på Nationell samordning mot prostitution och människohandel på Jämställdhetsmyndigheten; Simon Häggström, polisinspektör på Norrmalmspolisen
Moderator: Karin Svanberg, enhetschef på Brå.

Speaker: Monica Landergård.

INLEDANDE SPEAKER:

Att köpa sex är olagligt, men är arbetet mot prostitution effektivt nog?

Den svenska sexköpslagstiftningen infördes för drygt tjugo år sedan. Då var Sverige det första landet i världen som gjorde det olagligt att köpa sexuella tjänster, men inte att sälja dem. Hur arbetar polis och åklagare i dag mot köp av sexuell tjänst? Hur fungerar samverkan mellan socialtjänst och polis? Vilka är personerna i de anmälda köpen av sexuell tjänst? Och hur har köpen initierats och genomförts? Finns det koppling till människohandel, koppleri eller människoexploatering? Det diskuterar en panel i det här avsnittet av *Snacka om brott special*. Avsnittet spelades in vid ett seminarium under Almedalsveckan 2022. Medverkar gör Lina Fjelkegård, utredare vid Brå; Frida Johansson, enhetschef på Nationell samordning mot prostitution och människohandel på Jämställdhetsmyndigheten samt Simon Häggström, polisinspektör på Norrmalmspolisen, specialiserad på prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Moderator är Karin Svanberg, enhetschef vid Brå

KARIN: Stort välkomna till det här Brå-seminariet. Det är det andra av fyra idag. Idag ska vi prata om en rapport och den undersökning som för oss till dagens ämne, nämligen detta med att det är olagligt att köpa sex och vi ställer oss frågan: är arbetet mot prostitution effektivt nog? Hur arbetar polis och åklagare mot köp av sexuell tjänst? Hur fungerar

samverkan mellan socialtjänst och polis? Vilka är personerna som blir anmälda i de här ärendena och hur har köpen initierats och genomförts? Finns det, eller hur stor är kopplingen till människohandel och koppleri och människoexploatering? Och vi har en förträfflig panel, som består av Lina Fjelkegård som är utredare på BRÅ och har skrivit den här rapporten som vi utgår från. Vi har Frida Johansson som är enhetschef på, och nu måste jag läsa innantill, det är långt, nationell samordning mot prostitution och människohandel på Jämställdhetsmyndigheten. Blev det rätt?

FRIDA: Det blev rätt.

KARIN: Yes. Och så har vi Simon Häggström som är polisinspektör på Norrmalmspolisen. Och du har jobbat mycket med prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Det stämmer också?

SIMON: Ja.

KARIN: Bra. Välkomna! Jätteroligt att ni är här också. Då sätter vi igång och jag tänker att jag börjar med att fråga dig Lina Fjelkegård, lite bakgrund att utgå från. Det är ju drygt tjugo år sedan det här förbudet av [köp av] sexuell tjänst infördes. Lite bakgrund: Vad var syftet med lagen och tanken med förbudet då?

LINA: Ja, men bakgrunden var att man såg prostitution som ett problem i samhället. Både för samhället som helhet, men också för de enskilda personerna som var inblandade. Och att man med en kriminalisering ville få en effekt och markera att vi ser som ett problem i samhället. Och genom det avskräcka potentiella köpare av sexuella tjänster. Och att man har strukturerat den här lagstiftningen som gjort att det är kriminellt att köpa sexuella tjänster, men inte att sälja, var just för att man ville ha ett verktyg för att arbeta ingripande mot de som begår de här brotten. Men att inte avskräcka personer i prostitution att söka hjälp och stöd.

KARIN: Just det. Och det är rätt ovanligt va? Var Sverige först ut med en sådan här lagstiftning?

LINA: Ja, som jag förstått det så var vi det. Men nu är det ju några länder som har följt efter med liknande upplägg.

KARIN: Just det. Kan du berätta lite om det här uppdraget, eller den här studien som du har gjort och vad ni har kommit fram till?

LINA: Ja. Det här är ett regeringsuppdrag, så vi har ju fått ett tydligt uppdrag från regeringen om vad vi skulle göra. Och det omfattade både att studera hur man arbetar inom rättsväsendet, och då som du sa, hur arbetar polis och åklagare? Och om hur man samverkar med socialtjänsten. Och där har vi tittat både på hur man organiserar arbetet, men också på hur man faktiskt jobbar konkret, operativt för att upptäcka brott och utreda brott. Sen ingick det också att studera mer omständigheterna kring de faktiska anmälda brotten. Så till exempel hur man får kontakt, hur det går till, vilka andra brott som ingår i de här ärendena. Och sen vilka personerna är. Vilka de misstänkta köparna är. Vilka personerna är som utfört de sexuella handlingarna mot ersättning.

KARIN: Och vad kom ni fram till då?

LINA: Och vad kom vi fram till då? Det är svårt, jag kan inte sammanfatta allt på den[här] korta stunden, men ett tydligt resultat är att man arbetar faktiskt ganska mycket med det här nu. Framförallt ser vi en tydlig ökning under den här tiden som kriminaliseringen har funnits, särskilt de senaste åren. Och det syns tydligt om man tittar på anmälda brott, på en kurva över de två senaste åren, så har de stigit. Och det beror på att man arbetat med ett så kallat spaningsbrott. Man kan inte räkna med att personer som är inblandade springer till polisen och anmäler, utan man är beroende av att polisen, men även andra aktörer, arbetar med att upptäcka brott. Så när vi ser ett ökat antal anmälningar, så är det ett uttryck för att man arbetar mer...

KARIN: Man minskar mörkertalet helt enkelt?

- LINA: Ja, så kan man absolut uttrycka det. Vi ser också att det varierar ganska mycket över landet. I vissa polisregioner jobbar man mycket mer än i andra. Även inom polisregioner finns det rätt stor spridning i hur mycket man jobbar, så det är ganska beroende av enskilda engagerade medarbetare att man får det här att hända. Att arbeta aktivt för att söka upp de här brotten.
- KARIN: Okej. Så det beror inte på att man har olika omfattning av problemet, tror du? Utan det beror mer på engagemanget?
- LINA: Jag tror att det är ett uttryck också för hur mycket brottslighet det finns, så klart. Men jag tror också att det handlar väldigt mycket om att det finns medarbetare och ledning och styrning som också arbetar mot det här. En annan tydlig del är att man jobbar mycket insatsbaserat. Att man har några veckor varje år där man går in och jobbar väldigt aktivt för att söka upp brottsligheten och alltså då inte kontinuerligt löpande under året.
- KARIN: Hur såg det ut då med de här kopplingarna till människohandel?
- LINA: Det är en... Bland våra ärenden... Vi gått igenom ungefär trehundra ärenden från anmälan till dom. [Vi har] gått igenom förundersökningsmaterial och även beslut från åklagare och domar. Och utifrån det försökt avgöra om det finns någon koppling till koppleri, människohandel eller människoexploatering. Och vi har varit väldigt strikta där och bara räknat de [fall] där det funnits dokumenterad koppling och där är det en av fyra där vi ser en sådan koppling [till]. Men där är bedömningen både utifrån hur strikta vi har varit, men också från de intervjuer vi har gjort med många yrkespersoner som arbetar med de här frågorna, att det antagligen är betydligt fler än så. Men då gäller ju det de anmälda brotten. För det är ju också så att polisen i sitt arbete mot köp av sexuell tjänst arbetar väldigt inriktat mot den sexköpsbrottslighet där det finns en koppling, eller en stor risk för koppling till människohandel och koppleri.
- KARIN: Är det en rimlig fokusering tycker du?

LINA: Ja, men det tycker jag. Vi pratar om grov organiserad brottslighet där människor utnyttjas väldigt grovt och är väldigt utsatta, så det är klart att det är rimligt att prioritera det. Men det vi lyfter fram i rapporten är också vi ser ett behov av att man... också breddar verksamheten, för att det pågår sexköpsbrottslighet på betydligt fler arenor än...

KARIN: Vad är det för arenor då?

LINA: Ja, det är t ex andra... För nu i det här uppsökande arbetet där man ser koppling till koppleri och människohandel så inriktar man det uppsökande arbetet väldigt mycket mot så kallade eskortsidor, som är öppna webbplatser där man... Ja, men det är det det är. Öppna annonser där människor säljs ut väldigt öppet. Med telefonnummer och man kan bestämma kontakt och bestämma en typ av handling och ersättning. Och där man bedömer att det finns många kopplingar till internationell organiserad brottslighet. Men det som finns i övrigt i andra internetforum, som kanske är lite svårare att komma åt, det är sugar dating-sidorna, de nämns ju mycket. Men det finns även andra internetforum. Men sen andra grupper...

KARIN: Ska du förklara kanske? Alla kanske inte vet vad sugar dating är?

LINA: Sugar dating... sugar dating är en... Ja, vad ska man säga om en sugar dating-sida? Det är en typ av webbplats, som dels kräver inloggning, men som marknadsförs, i många delar som någonting glamoröst och fint, där man kan båda[två] vinna någonting på att få kontakt. Genom att träffas och dejta... En person... En ung, vacker åtråvärd, ofta kvinna, som kan träffa en äldre välbärgad man. Men vi pratar om massagesalonger, det pratar man mycket om. Men det finns många utsatta grupper, t ex ensamkommande unga, särskilt utsatta migranter, eller andra utsatta migranter som kanske också exploaterats inom tiggeri...

KARIN: Just det.

LINA: ... som man inte kommer åt i samma utsträckning.

KARIN: Om man fokuserar på de här...

LINA: ... på de här öppna platserna som vi ser, i vårt material, att man gör väldigt mycket. Sen verkar...

KARIN: [gör en antydning till att säga något]

LINA: Förlåt får jag säga en sak till?

MINICA: Ja, absolut.

LINA: Sen verkar det som att arbetet mot just massagesalonger är något som vi inte ser riktigt i vårt material bland anmälda brott, men som man ser har, det verkar ha intensifierats senaste tiden. Och där ser man ju också stor risk för kopplingar till organiserad brottslighet, koppleriverksamhet.

KARIN: Okej, hur ser man det då, om ni inte ser det i materialet?

LINA: Nej, men har vi förstått genom intervjuer, som är lite mer nutida.

KARIN: Ja, vi kommer kanske till det lite senare. Men den stora frågan är då: tjänar den här lagen sitt syfte? Den här utgångspunkten som var normerande, och det du sa, är den de då?

LINA: Jag tycker det är sv... Vi har inte haft som uppgift att värdera lagens varande eller inte. Men det beror ju lite på hur man... Ser man det som att vi ska uppnå att den här brottsligheten inte ska finnas och existera? Nej, då har man så klart inte lyckats, för det pågår mycket brottslighet. Och det finns kopplingar till koppleri och människohandel som också var ett syfte att komma åt. Men samtidigt så vet jag inte om man kan säga att en kriminalisering är fel för att brottsligheten existerar, för det har vi massor med lag... Massor med beteenden som är kriminaliserade för att de fortsätter pågå. Så jag vet inte om den frågeställningen oftast blir lite felställd, tycker jag.

KARIN: Just det. Man kan inte förvänta sig att...

LINA: Man kan inte förvänta sig att kriminalisera något - och då försvinner det.

KARIN: Nej.

LINA: Utan det är ju mer att det ska ge verktyg att arbeta mot det.

KARIN: Just det. Och då var väl det en fin övergång till Simon. Jag tänkte fråga, du har jobbat med den här brottsligheten i, är det femton år eller längre?

SIMON: Ungefär, ja.

KARIN: Vad säger du om det här resultatet från rapporten? Jag tror att du har ögnat igenom den också. Stämmer det med det som... Känner du igen dig? Kan du berätta lite?

SIMON: Mm, till att börja med så måste jag bara få kommentera det ni sa på slutet här om sexköpslagen fyller sin funktion. Och då måste vi bara lyfta blicken lite. Åk till Österrike, åk till Schweiz, åk till Nederländerna, åk till Tyskland och sen åk tillbaka hit. Då förstår man att - jo den fyller en stor funktion. Vi har fortfarande stora problem, men det går inte att jämföra med de länderna som inte har en kriminalisering. Men rapporten ja! Det produceras ju en mängd olika rapporter på det här brottsområdet, till höger och vänster, men det här var faktiskt, om jag ska vara helt ärlig, så var det faktiskt en rapport som jag kände igen mig väldigt mycket. Både i den, så att säga, kritiken som framförs. Vad som kan förbättras o s v, men också det som faktiskt fungerar. Och också det här med skillnaderna som vi ser runt om i landet. Vissa regioner jobbar mer än andra.

KARIN: Instämmer du då i den här slutsatsen att det kan bero på... Att det inte bara beror på omfattningen av brottsligheten, utan också är en attitydfråga?

SIMON: Oh ja! Det har funnits ett stort motstånd inom polisen, på vissa håll, att börja jobba med de här frågorna. Backar vi bandet femton år, när jag började jobba med det här då mötte vi ett stort motstånd även i Stockholm. Och även... Jag har varit fyra år på operativa avdelningen och åkt runt och hållit i sådana här insatsveckor och på vissa ställen har det varit ett väldigt motstånd, och är fortfarande. Och det är det som är intressant. Du kan på en polisstation ha en polischef, som tycker "Oj det här är en viktig fråga" och prioriterar det. Sen går den chefen vidare till en

annan tjänst och så kommer det en ny chef som inte tycker att det är viktigt alls. Så läggs den här brottsligheten helt åt sidan. Det är väldigt individburet...

KARIN: Man kan ju se om det är motiverat om man ser att annan brottslighet är... Att man prioriterar utifrån hur brottsligheten ser ut, men du menar alltså det beror på en inställningsfråga?

SIMON: Nej, man gömmer sig givetvis bakom det argumentet, Men jag kan ju tycka, och nu kanske jag går ut på djupt vatten, men jag kan tycka att det är märkligt att det alltid är brott mot kvinnor och barn som alltid ska stå åt sidan. När vi har kriminella som skjuter ihjäl varandra, som på något sätt är inne i den här världen och har, ja, [följt] spelets regler. Men de som är oskyldiga, kvinnor och barn som inte har gjort någonting för att hamna här, annat än befunnit sig i en stor utsatthet, det är de som ska få betala priset. Och det kan störa mig enormt mycket.

KARIN: I den bästa av världar, hur skulle du säga att arbetet mot den här brottsligheten skulle bedrivas?

SIMON: Hur den ska bedrivas? Jag tycker att vi... Jag har fått förmånen att resa runt mycket i Europa och träffat kollegor som jobbar mycket med det här. När jag pratar med dem så ser jag att vi har ju verktygen. Vi har en sexköpslag. Vi har också något som vi ska vara oerhört tacksamma för och det är vår kopplerilagstiftning som har en nolltollerans mot alla de som ligger bakom att organisera detta. Så verktygen tycker jag att vi har, men det som vi hela tiden fallerar kring är ju resursen. Precis som Lina var inne på så är det här ett spaningsbrott. Jag menar, bara förra veckan grep vi tre hallickar som sitter häktade nu. Det blir en enorm ansträngning för utredningsorganisationen som ska ta hand om detta för vi är inte så många.

KARIN: Hur lång tid tar det innan man sätter dit en hallick?

SIMON: Ja, att sätta dit en hallick tar inte lång tid. Men förra grova koppleriet vi hade, där satt hallickarna häktade i ungefär ett år, innan rättegången. Så det är ju en enorm utredningsmaskin...

KARIN: ... som drar igång.

SIMON: Ja, och sett till annan brottslighet så är det ju en väldigt liten resurs som avdelas till detta. Så det är det, vi behöver bli fler.

KARIN: Och nu har det börjat talas om en ny straffskala. Vad säger du om det? Behövs det?

SIMON: Ja, alltså. Jag tror så här - vad gäller sexköpslagen... Många hänger upp sig på de här femtio dagsböterna - att man får böter för att begå den här typen av brott. Jag hade sagt att det stora straffet är inte böterna utan det är skammen. Det är ju enormt... Jag menar, vi har haft ärenden där män har tagit livet av sig efter att ha blivit tagna av oss. Jag tror väl så här att - det är väl en rimlig väg att gå så klart. För man ska inte få komma undan med att få betala böter och utnyttja en människas kropp i de här sammanhangen. Men jag tror också att man måste våga problematisera kring... Det är så lätt när det här "hårdare straff"... Det finns två sidor hela tiden. Det kommer kanske inte hela tiden underlätta för oss ute på fältet att tillämpa lagstiftningen lika effektivt som vi kan göra nu, men jag tror ändå att det är rätta vägen framåt att gå. Sen så kan jag tycka att: "ja, att ta bort böter ur straffskalan - det kommer resultera i en villkorlig dom istället". Alltså det kommer inte bli så jättestor skillnad tycker jag. Om man på riktigt hade menat att det här är nånting vi ser allvarligt på, det här accepterar vi inte i samhället, då tycker jag att det skulle vara åtminstone sex månaders fängelse. Då hade det funnits något att förlora. Nu tror jag vad gäller antalet sexköpare, så tror jag inte att det kommer att bli så jättestor skillnad.

KARIN: Okej. Kan du berätta lite om vad du möter i din vardag? Den här utsattheten som Lina berättade om, vem är människan bakom det här brottet och vem är offret?

SIMON: Ja, vi möter ju en extrem utsatthet. Precis som Lina var inne på så fokuserar vi mycket på de s k eskortsidorna. Och på eskortsidorna så är det företrädesvis den utländska gruppen som håller till. Kvinnor från Nigeria, Rumänien, Ukraina, Colombia och så vidare. Och de kommer från extremt utsatta förhållanden Dels så har man den extrema fattigdomen att förhålla sig till. Där hela försörjningsbördan mot familjen ligger på ens axlar. Och det är därför det är en så himla svår målgrupp att hjälpa. Men sen, i kombination med det så har man enorma trauman med sig i bagaget i form av övergrepp på alla möjliga sätt. Det är ett enormt mörker som jag tror är omöjligt att föreställa sig om man inte har varit i detta. Och det är ju inte bara mötet med den enskilda sexköparen som är ångestfyllt, utan det är allt runt omkring. Rädslan. Att befinna sig i ett helt främmande land. Rädslan för polisen, rädslan för socialtjänsten, depressioner, ångest. Det är liksom ett helt batteri.

KARIN: Hur känd är vår lagstiftning och den möjlighet till hjälp som man kan få om man säljer sex?

SIMON: Ja, lagstiftningen har man ganska bra koll på. Det vet de. Men just kvinnorna från tredje land kan vara rädda i alla fall. För polisen pratar ju inte samma språk i den här frågan i landet. På vissa håll så avvisas ju de här kvinnorna och skickas hem till sin hemländer pga de säljer sex i Sverige. Och det är ett stort problem för oss, för du kan ha en stor polispatrull som säger "Hej, vi är människohandelspolis och vi finns här. Vi är redo att hjälpa dig om du skulle våga ta steget". Och så kommer nästa polispatrull och sätter dig i förvaret för att du är här och säljer sex och försörjer dig på ett oärligt sätt. Och det här är ett ganska stort problem. Det här tillämpas inte i hela landet. Stockholms gränspolis gör det inte exempelvis. Lagstiftningen har de ofta bra koll på. Hjälps och stöd däremot det har man inte lika bra koll på. Och det brukar vara... I Stockholm har vi alltid två socialsekreterare med oss varje arbetspass. De informerar om just den här möjligheten till Mikamottagningen, alltså att få möjlighet att träffa en läkare och så vidare. Det är oftast väldigt uppskattat och kan vara en ingång för att sen bygga vidare på en relation.

Men det som cementerar fast de här kvinnorna vi möter är just det här att de vet mycket väl att de kan få hjälp - individen, men om de lämnar sexhandeln så stjälp de sina familjer som är beroende av de här pengarna som skickas hem. Det är det som är så svårt att hjälpa den här målgruppen.

KARIN: Vi har ju faktiskt ett socialborgarråd här från Stockholms stad, som är involverat i arbetet. Vill du kommentera någonting om samverkan - hur det går till? Har vi en mikrofon? Samverkan mellan polisen och socialtjänsten. Jan Jönsson.

JAN: Tack så mycket. Det är faktiskt Simons förtjänst. Jag var ute nämligen, i början av min period, på ett sådant här fältbesök. Och jag har jobbat i skolans värld hela mitt liv som rektor och sådär, men har aldrig tänkt mig att det skulle vara barn som förekommer i den här sexhandeln. Men vid just det här tillfället så träffade vi faktiskt på en minderårig. Och det var lite av en chock. Och sen när jag förstod hur många barn som vi dessutom träffade på, så tänkte jag att det här måste vi väl ändå jobba ganska mycket med. Och förstod då att - nej, vi gjorde då 2019... alltså någon insats i månaden kanske. Och då har ju ändå Stockholms stad en hel stödverksamhet för personer i prostitution, men även för de som köper sex. Och då bestämde jag att så här kan vi inte fortsätta. Så vi började jobba med att upprätta ett samarbetsavtal med socialtjänsten och polisen i Stockholm. Och det skrev vi på förra våren och sen dess har det lett till enorma framgångar, får man faktiskt säga. Därför att nu gör vi ju flera insatser i veckan. Polisen har bemannat upp med två stycken, men ska bli tre. Vi har socialsekreterare som följer med ut på de flesta passen. Och det är både riktat mot barn och ungdomar och till vuxna sexköpare. Vi har fått tag på en väldig massa sexköpare, men också hittat väldigt många av de här minderåriga, som jag har tyckt var väldigt viktigt att vi får ut från det här så fort som möjligt.

KARIN: Just det. Jag tänker på det här faktumet att det är en prioriteringsfråga, att det finns en möjlighet för kommuner som tycker att det är en viktig fråga

att jobba med att kunna trycka på polisen att göra ett samverkansavtal eller så. Det är en väg att gå för att få polisen att kanske lyfta den här frågan i prioritet. Tror du att det stämmer?

JAN: Ja, det tror jag verkligen stämmer. Och delvis har väl det lite att göra med det som Simon var inne på att inom delar av poliskåren så finns, eller har funnits i alla fall, en attityd att: "Det här är inte en polisiär fråga, utan det här får socialtjänsten sköta". Problemet är ju att socialtjänsten har ingen möjlighet att bedriva den typen av spaningsarbete som man behöver göra på olika sajter. Man kan inte heller gå fram till de här unga personerna, för här måste man ju liksom locka fram... De säger ingenting hemma, de säger ingenting till kuratorer eller andra. Och då blir polisen så oerhört avgörande. Men när de väl är med på tåget så ser man ju att det här verkligen är ett arbete som vi måste göra ihop. Och vi hoppas nu att vi ska få socialsekreterarna placerade på polishuset så att vi kan jobba ännu mer ihop.

KARIN: Just det. Det är något vi pratar ofta om på Brå, att kommun och polis behöver samverka i en massa frågor, rättspolitiska frågor.

LINA: Får jag bara komma med en...

KARIN: Ja.

LINA: ... kommentar. För vi har ju skrivit två rapporter kring det här regeringsuppdraget med en med fokus på köp av sexuella tjänster, när man betalar för sexuella handlingar mellan vuxna personer. Och sen så finns det en rapport om just utnyttjande av barn genom sexuell handling. Och det är en annan typ av arbete som polisen behöver göra och där problembilden ser... alltså förbättringspotentialen är någonting annat. Och en del....

KARIN: Vad är det för annat de behöver göra då?

LINA: Jag tror att vi behöver släppa in Frida också... Men det här handlar ju om att öka, att jobba mer. Att vi ser att man inte jobbar tillräckligt mycket överhuvudtaget.

- KARIN: Vi ska absolut släppa in Frida. Vi gör det nu. Från jämställdhetsmyndigheten. Utifrån er verksamhet då med prostitution och människohandel, vilka är dina reaktioner på den här studien? Vad tänker du när du läser den?
- FRIDA: Först konstaterar jag att det är en väldigt gedigen utredning, ett stort material. Och jag tror att den kommer vara väldigt värdefull i arbetet framåt med den här frågan. Innan jag jobbade på Jämställdhetsmyndigheten så jobbade jag många år som åklagare i Göteborg, med många av just den här typen av ärenden, så jag känner igen mig i mycket av det som beskrivs i den här rapporten, helt enkelt. Och en av de mest intressanta delarna tycker jag är analysen av konsekvensen av att arbeta på det sättet vi gör. Eller kanske snarare av vad vi inte gör, så att säga. Och det är ju något vi behöver jobba vidare med.
- KARIN: Kan du... Vad är det då för konsekvenser som du tänker på mest?
- FRIDA: Det är ju tydligt i den här rapporten att man jobbar uteslutande mot vissa hemsidor - och då kanske t o m en hemsida. Och vi vet ju då att man i stor utsträckning möter t ex migranter. Och man möter en viss typ av förövare, men det sker ju på så många olika sätt, prostitution. Och då missar man ju den delen. Att t ex sugardating som vi vet är vanligt förekommande, utgör prostitution.
- KARIN: Vad tänker Jämställdhetsmyndigheten om det? Vad vill ni göra för att förbättra det arbetet? Bredda det... Vad vill ni?
- FRIDA: Vår uppgift... Vi har ju det nationella samordningsansvaret för prostitution och människohandel och det innebär bl a att vi har ett nationellt metodstödsteam där representanter från socialtjänst, polis och åklagare finns. Vi träffas flera gånger per år. Och det handlar ju om i de forum som vi har möjliggöra utbyte av erfarenheter och kunna utveckla metoder och kunna sprida best practice och så vidare. Och också synliggöra de här frågorna vilket vi kommer göra nu i det här sammanhanget, efter att den här rapporten har släppts. Jag kan ge er ett exempel. Vi hade möte med det här nationella metodstödsteamet, senaste,

i maj och då kom just den här frågan upp: "Hur jobbar vi med sugar dating uppsökande?" Och då har man...

KARIN: Är det kommuner då som frågar det, eller är det polisen?

FRIDA: Ja, det var polisen som delade en best practice, och då hade man jobbat ihop med regionkoordinatörerna nere i Malmö. Jämställdhetsmyndigheten samordnar regionkoordinatörer mot prostitution och människohandel. Och det är experter på området som sitter på lokal socialtjänst och presenterar en region. Och där hade man gjort uppsökande arbete ihop med polisen, som hade varit väldigt framgångsrik med att hitta unga. Det behöver inte vara personer under arton, men ändå unga vuxna då. Och man delade med sig av den här erfarenheten till andra poliser och andra som var där då.

KARIN: Följer ni upp det då? Så att det händer nåt på de här andra ställena? Så att det blir prioriterat hos polisen?

FRIDA: Ja, jag önskar [skrattar] att vi kunde få polisen att göra det genom vår nationella samordning. Nej, men det handlar mycket om att kunna sätta fokus på frågan, givetvis. För jag håller ju med, det här behöver ju prioriteras... Det handlar om prioriteringar. Delvis resurser, men också prioriteringar. Vi vet ju att det här ska ju ner på lokalpolisområde. Att det blir ett brott som inte en eldsjäl jobbar för. Som du [Simon] säger, när den försvinner, så försvinner frågan. Så kan vi ju inte ha det. Och där tror jag att det behövs ganska mycket utbildning. Och det är ju nåt som vi erbjuder.

KARIN: Vad tror du om den potentialen, att det är kommunen som driver på arbetet och försöker sluta samverkansavtal med polisen?

FRIDA: Jag tror att det otroligt positivt. Vi har försökt sprida det här, eller håller på att sprida det här. Jag träffade ett antal socialtjänstchefer för alla regionkoordinatörer i landet och då var det med en representant från Stockholm som just drog det här med hur man arbetar, helt enkelt. Och det är många som är intresserade av det. Och jag vet vi också fått att en del kommuner åker på studiebesök till er, för att lära sig det här. Det

handlar ju om att sätta det i sitt sammanhang. Att arbeta med hela frågan och då arbeta förebyggande. Att det inte bara blir... Det är otroligt viktigt.

KARIN: Hur gör man det då? Hur förebygger man det här?

FRIDA: Ja, det som kunde svara på det. Det är ju ingen enkel fråga, som du förstår. Och utsattheten kan ju ha väldigt många - om vi tittar på utsattheten först - många olika orsaker, som man måste arbeta emot. Men jag kan ju säga på det området då att vi kommer att... Det finns väldigt få utvärderade metoder för hur man arbetar förebyggande. Och vi håller på med en litteraturöversikt, en ganska omfattande, där vi har tittat internationellt på vilka metoder som finns. Och den kommer komma i början av hösten. Men det är ju inga revolutionerande slutsatser så att det bara går att plocka en metod, helt enkelt. Det handlar ju om att arbeta tidigt med våldsförebyggande arbete, att förändra normer och värderingar i skolans värld.

KARIN: Jag tänker, finns det inte en efterfråga så... Jag menar om man kunde få bort den.

FRIDA: Precis. Och där tänker jag att det nya ämnet i sexualundervisningen i skolan har en otroligt viktig roll att fylla.

KARIN: Bra, jag tänker att vi ska släppa ordet fritt för lite frågor. Jag tror att ni är fulla utav frågor, är det inte så?

KALLE: Hej! Tack! Kalle Röcklinger, RFSU. Jag vet inte riktigt, så jag tror att jag bara slänger upp frågan, så får den som känner sig manad haka [på]. Jag skulle vara intresserad av att höra er resonera lite kring för- och nackdelar med det här att ge automatisk målsägarstatus till den som har sålt se mot ersättning. Vad ni ser för möjligheter, men också vilka risker som finns med det.

LINA: Jag kan börja.

KARIN: Lina Fjelkegård.

LINA: Jag kan bara säga till dem som inte har koll på läget, så är målsägarstatus är den rättsliga status man har under förundersökningen och brottmålsprocessen. Man kan vara målsägande, man kan vara vittne, man kan vara misstänkt och olika roller i den här processen. Som det är nu så har man inte automatiskt status som målsägande om man är den som har genomfört sexuella handlingar mot ersättning. Vi har också tittat på det och en av tio i våra ärenden så har man ofta målsägarstatus. Men då är det för att det varit något annat brott också som gjort att man fått den statusen. Sedan har vi haft ett tilläggsuppdrag där vi tittat på: "Vad finns det för för- och nackdelar om man skulle göra det här?" Och det vi ser är att det finns både för- och nackdelar. Och fördelarna är väl framför allt det man får en bättre status, en bättre position. Man har rätt till information under förundersökningen. Man kan få rätt till målsägandebiträde. Man har rätt till skadestånd. Man har rätt till särskilda riskbedömningar. Man ska ha rätt till ett särskilt skydd och man kan ibland få rätt till [att välja] vilken förundersökningsledare det ska vara o s v. Alltså det finns en rad rättigheter. Om man får brottsofferstatus har man också bättre möjligheter i socialtjänstlagarna att få stöd. För nu kan det bli att de här personerna hamnar mellan stolarna. För att det... ah, men det är inte "riktigt" våld mot kvinnor, i alla kommuner ses det inte som det. Och man är inte brottsoffer, man ses inte som det. Men sen så finns det ju också vissa problem. Ja, men dels att det kan påverka lite hur man kan jobba, hur poliser kan jobba. Som det är nu så inväntar man... Om man inte ser att det finns någon särskild risk så inväntar man att brottet blir fullbordat. När man arbetar enligt den vanligaste metoden, för att gripa efteråt och få ett erkännande och det blir ofta en väldigt effektiv utredningsprocess. Och det är lätt att få personer, eller lätt, förhållandevis lätt att få personer lagförda. Det är möjligt att man inte skulle kunna jobba på samma sätt. Men sen ser vi lite mer teoretisk-juridiska svårigheter. Och där handlar det om skyddsintresset bakom den här lagen. Som det är nu är det delat mellan allmänna och den personen i prostitution. I teorin är det delat, men i praktiken har det väl blivit mer det allmänna. Och då tror vi att det i huvudsak är den prostituerade som ska skyddas av den här lagen. Och då

ger det henne... Med den förskjutningen får [det] också andra konsekvenser. För som det är nu så, eftersom den prostituerade inte...[Det är] inte bara hon som ska skyddas, så är det inte hennes... Då förfogar hon inte över skyddsintresset kan man säga. Och det gör att även om hon samtycker till en sexuell handling, så gör det henne brottslig, för hon skyddar inte allmänhetens intresse.

KARIN: Ojoj, nu blir det juridik krångligt.

LINA: Nu blev det juridiskt krångligt. Om det här ska kunna förändras så tror vi att det kan bli en rad konsekvenser, som är lite svåra att överblicka nu. Det blir teoretiskt och man behöver utreda det mer. Nu tog jag kanske hela svaret. Förlåt! Men det är ju en så himla intressant fråga.

KALLE: [skrattar] Ja.

KARIN: Fyll på gärna.

FRIDA: Ja. Tack för frågan. För det är en väldigt intressant fråga. Och ni har ju påbörjat en analys av det här och konstaterat att det är komplext, verkligen. Det handlar om lagstiftning. Det handlar om hur brottet utreds och kostnader och så vidare. Men vi ser ju gärna att frågan utreds ytterligare, för den är ju otroligt viktig. Och de viktigaste delarna är just att man får ett målsägandebiträde som målsägande. Det skulle innebära helt andra förhör, att man inte har förhör på plats bara, utan att man faktiskt får komma med någon som biträder en själv och kan stötta henne själv i ett förhör. Och som gammal åklagare så är jag övertygad om att de förhören som sker där är bättre och mer omfattande. Man får med fler delar. Men en annan aspekt som är otroligt central och som jag önskar hade funnits med i den här rapporten, det är en diskussion till bakgrunden till våldet och kontexten som det sker i. Enligt det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet så ska mäns våld mot kvinnor upphöra, som ni säkert vet. Och det våldet inbegriper ju prostitution och människohandel. Det är liksom inte jämbördiga parter som vi talar om här, utan det handlar om makt. Alltså makten att köpa en annan persons kropp faktiskt. Det är det vi talar om här. Och det kan lätt bli lite

teoretiskt, att man diskuterar olika konsekvenser och så glömmen man det, helt enkelt. Och jag tycker att det var intressant när du tog upp det här med brott mot staten, brott mot målsägande. Det är ju... Eller brott mot person. Det är väldigt udda. Det finns inte många brott som är så. Jag kommer inte på något. Men det är ändå intressant att se att man har flyttat det här brottet från kapitlet i brottsbalken, från att ha handlat om brott mot staten, till kapitel sex som handlar om sexualbrott. Och då innebär det i praktiken att vi har ett sexualbrott utan målsägande, vilket kan tyckas märkligt. Och det är också så att de försvårande omständigheterna, som ni väldigt bra resonerar kring i rapporten, hänför sig till målsägande. Och jag vet inget annat brott där försvårande omständigheter hänför sig till ett vittne. Så det är väl min analys. Jag ser fram emot en fortsatt diskussion om frågan.

KARIN: Det lär absolut fortsätta, känner jag. Ville du också fortsätta?

SIMON: Ja, jag håller med. Jag var och vittnade. Det var en kvinna från Rumänien som hörde av sig för ett tag sedan. Hon hade blivit kallad som vittne till Stockholms tingsrätt och frågade om... Jag menar, från Rumänien och vet inte vart hon ska ta vägen, mer eller mindre. Och hon frågade om vi kunde följa med henne och vittna. Och det blir så tydligt där - hon blir kallad in som vittne, och där sitter den tilltalade och hans försvarare. Och hon bara bombas med, rent osmakliga frågor. Och hon har ingen som företräder henne. Så givetvis. Men sen så skulle jag vilja flagga för en annan sa också. Egentligen så kände jag: "Ska jag verkligen ta upp det här?" Det är så svårt att förklara. Men någonstans så vill jag ändå göra det. För du undrade även om farhågor. Och det som kommer hända om man ger kvinnor målsägandestatus - vilket jag tycker att man ska göra - det är också att polisen måste ändra om i sina arbetsmetoder helt och hållet. Som det är nu, och det här är nåt som vi får kritik för emellanåt. Det är oftast så att när polisen gör sitt ingripande så har brottet begåtts. Och många vill ju att vi ska stå utanför och hindra de här männen innan man kliver in, för: "Hur kan polisen se på när det här pågår"? Och i teorin håller jag med om det. Problemet här bara, och det som många inte tänker på, är att vi jobbar ju

förtroendeskapande och långsiktigt mot kvinnorna. Och i den processen, om vi står utanför, vilket vi kommer behöva göra, och ta köparna innan de går in... Den mest oroande konsekvensen kommer bli att vi får kvinnorna emot oss. De kommer se polisen som fiende och några som man ska undvika. Och det är någonting som jag tycker... Det kommer bli väldigt problematiskt för oss i verkligheten. I teorin däremot, så självklart. Jag håller med om att polisen borde egentligen ingripa innan och de ska ha målsägandestatus o s v. Men när man står där kl 02.30 mitt i natten och tar tre köpare på löpande band, som inte får gå in, hon får inte sina pengar. Vad händer när hon går därifrån? Jo, hon måste sänka sina krav på vilka hon tar emot. Hon måste sänka sina priser. Hennes hallickar kanske kommer säga: "Hallå, du har inte haft en enda köpare i dag, du måste jobba ännu hårdare". Så att säga hennes utsatthet riskerar att bli ännu större. Och det perspektivet måste man bara ha med sig, i den här diskussionen, tänker jag. För den är väldigt komplex och svår och den riskerar att drabba den enskilda kvinnan också negativt.

KARIN: Ja, det är komplext hörni. Är det någon mer fråga vi hinner ta innan vi ska avrunda?

LARS: Lars Ströman heter jag och är politisk redaktör på Nerikes Allehanda. Du beskriver, Simon, hur poliser, polis... Gör väldigt... Alltså det görs väldigt olika prioriteringar av den här frågan. Och vitsen med polisreformen 2015 var ju precis att det inte skulle bli så. Vad är det som... Vad beror det här på? Beror det på att det finns eldsjälur i vissa polisdistrikt? Beror det på dålig polisledning, eller vad är det för nåt?

SIMON: Ja, jag vill nog påstå... Nu är det ju min högst personliga reflektion, ska jag väl säga. Det här är ett brott som är väldigt eldsjälurdrivet, skulle jag väl vilja påstå. Jag tycker mig kunna se samma sak även inom socialtjänsten. Och också på strategisk nivå, att det är väldigt många eldsjälur vi har. Och så ska det egentligen inte vara, men så är det. Jag har kontakt med kollegor över hela Sverige och jag har en kollega som heter Per Englund. Han har jobbat säkert tjugo år med den här problematiken. Jag tycker att

han sammanfattar det väldigt bra: "ska man jobba med människohandel, så måste man tycka om att jobba i motvind". För det är en motvind på insidan och det är motvind på utsidan. Så det är nog en kombination. Men det är hela tiden det här att det här brottet har en förmåga att bli ställt åt sidan för något annat, som är viktigare. Så även om man från politiskt håll och så vidare... För det har man ju sagt i fler år att: "det här är oerhört prioriterat". [Ändå] så slår inte det igenom. Vår omorganisation 2015, vart gick den ut på? Jo, att vi skulle bli färre specialister och alla skulle kunna allting. Men det vet vi i synnerhet i den här frågan, att här behövs specialistkompetens mer än någonsin annars. Hur man ska jobba och driva ärenden och kunskapen som behövs bakom. Så jag tror... Samtidigt, är viktigt att säga, är att det har blivit så mycket bättre. Det är svårt att se det, men om jag backar femton år och då vi kunde få rena ifrågasättanden: "Varför ska polisen jobba med horor?" Det får vi inte längre på det sättet. Så det går åt rätt håll, men det går alldeles, alldeles för sakta, så klart. Men det kommer en ny generation av poliser nu, märker jag. Nu är jag fyrtio och jag jobbar med tjugofemåringar som vill jobba dygnet runt, mer eller mindre. De är oerhört... Tycker det här är jätteviktigt. Och är oerhört på, så jag tror att vi är på väg att se ett generationsskifte, där den här frågan faktiskt... Där man tycker att den här frågan faktiskt är betydligt viktigare än kanske en annan generation av polisen som inte riktigt har greppat... I synnerhet har man inte greppat den här kopplingen till organiserad brottslighet, utan man tänker prostitution, så tänker man: "n missbrukande kvinna som går på Malmskillnadsgatan". Lever kvar med den bilden. Det har ju hänt väldigt mycket.

KARIN: Då tycker jag att... Mycket jobbiga frågor här, men det var ändå lite positivt att höra något positivt på slutet, eller hur? Det har blivit så mycket bättre. Så vill jag tacka panelen jättemycket, tack!

AVSLUTANDE SPEAKER:

Du har hört ett avsnitt av podden *Snacka om Brotts special* inspelat under Almedalsveckan 2022. Medverkade gjorde Lina Fjelkegård, utredare på Brå, Frida Johansson, enhetschef på Nationell samordning mot prostitution och människohandel

på Jämställdhetsmyndigheten, samt Simon Häggström, polisinspektör på Norrmalmspolisen, specialiserad på prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Moderator var Karin Svanberg, enhetschef på Brå.